

1. csoport óraterve:

Dátum: 2022.11.04. (1. csoport)	Oktató: Vágner Richárd
Iskola/osztály: 1. csoport	
Az óra címe: A nyelvemlékek	
Tematikus egység: Nyelvtörténet- a nyelv változása, a nyelvrokonság kérdései, nyelvemlékek	
Az óra célja, feladata: A tanulók eddig megszerzett tudásának felidézése és kibővítése a nyelvemlékek témakörével kapcsolatban	
Az óra fő didaktikai feladata: ismeretbővítés, rendszerezés	
Fejlesztendő képesség(ek): szövegértési és értelmezési képességek fejlesztése, stilisztikai ismeretek bővítése, a digitális olvasni tudás fejlesztése	
Előzetes ismeretek: nyelvtörténet, nyelvtörténet korszakai	
Tananyagok, eszközök: Discord, Google Űrlapok, Wordwall, Google táblázat, MEK, Arcanum, NKP	

Idő	Tanári–tanulói tevékenységek	Didaktikai feladat	Munkaformák	Módszerek	Eszközök
0-2	Jelentés, adminisztráció, a vendégek és a csoport bemutatása, az óraszám felírása, téma meghatározása; „Kérem Önöket, hogy pár szóban mutakozzanak be egymásnak!”	témakör bevezetése	osztálymunka	bemutakozás	

3-9	Kibővített előadás „A mai órán a nyelvelmékekkel fogunk foglalkozni. Elsőként páros munkában fogunk dolgozni. A feladatuk az lesz, hogy összeszedjenek kérdéseket, amelyek megfogalmazódnak Önökben, amikor meghalják azt a szót, hogy <i>nyelvelmékek</i>. Beszéljék meg ezeket az elkülönített Discord szobákban, ahová át fogom helyezni Önöket!” A tanulók páros munkában megbeszélik a bennük felmerülő kérdéseket, majd felírják maguknak ezeket. A feladat ideiglenes lezárásaként a diákok egy-egy kérdést felolvasnak, amelyekre a tanár reflektál. Megjegyzés: Ezen feladat esetében a változó tényezők függvényében a munkaformák, módszerek és eszközök módosulhatnak. Amennyiben a tanulók száma páratlan lenne, akkor érdemes a kimaradó személyt az egyik pároshoz berakni.	ráhangolás	páros munka	kibővített előadás	
-----	---	------------	-------------	--------------------	--

13-25	Mozaik (JIGSAW 'FŰRÉSZ') „A következőkben újra be fogom rakni Önöket különböző szobákba és az lesz a feladatuk, hogy párban utánanézzenek annak a témának, amelyet megkaptak, majd töltsék ki az ehhez kapcsolódó táblázat részeit! Miután készen vannak, azután térjenek vissza a fő szobába! A feladatuk megoldásában segítségükre lesz az Okostankönyv, valamint a MEK weboldala, amelyeknek linkjét előzetesen beküldtem a csatornára.” A tanulók két fős csoportokat alakítanak és mindegyik csoport kap két-két témát, amelyről el kell készíteniük egy-egy kiselőadást, amelynek segítségével megismertetik a többi csoporttal a saját tárgyukat, ebben segítségükre van a Google Táblázatban létrehozott táblázatok, amelyek kérdéseket tartalmaznak, ami által ki bírják szűrni a fontosabb információkat. A csoportok témái: 1. csoport: Mit tekintünk nyelvemléknek? Mutassák be a <i>Tihanyi alapítólevelet</i> a kérdések segítségével! 2. csoport: Mik azok a szórványemlékek és összefüggő nyelvemlékek? Mutassák be a <i>Halotti beszéd és könyörgést</i> a kérdések segítségével!	ismeretbővítés, jelentésteremtés	kooperatív csoportmunka	kooperatív tanulás, feladatlap kitöltése, tanulói kiselőadás	Google Táblázat, Okostankönyv, MEK
-------	--	----------------------------------	-------------------------	--	------------------------------------

	3. csoport: Mik azok a glosszák és szójegyzékek? Mutassák be az <i>Ómagyar Mária-síralmat</i> a kérdések segítségével!				
26-30	Az előzőekben átvett anyagok után a csoportok visszatérnek a <i>kibővített előadás</i> kérdéseire. Itt van lehetőség a tanulók számára arra, hogy feltegyék azon kérdéseiket, amelyeket előzetesen megfogalmaztak bennük és nem kerültek megválaszolásra, illetve nem teljesen világos számukra, hogy mi lehet rájuk a megfejtés: „Vegyék elő azokat a kérdéseket, amelyeket az órának a korábbi részén feltettek a témával kapcsolatban, ha találnak közöttük olyat, amely nem lett megválaszolva, akkor most van rá lehetőségük, hogy feltegyék azokat!”	reflektálás	osztálymunka	megbeszélés, kérdéss-felelek	
31-35	Venn-diagram „A következőkben az lenne a feladatuk, hogy az eddig megszerzett tudásuk alapján próbálják meg csoportosítani a különböző tulajdonságokat úgy, hogy beírják a megfelelő helyre azokat!” A tanulók megkapják a feladat linkjét, majd közösen megbeszélnek a megoldásokat. Miután elkészültek a tanár segítségével ellenőrzik a feladatot.	összefoglalás, rendszerzés	kooperatív csoportmunka	rendszerzés, venn-diagram, megbeszélés	wordwall

36-40	Közös olvasás-fordítás A csoport tagja felolvassák közösen felváltva a <i>Halotti beszédet</i> olyan módon, hogy a csoport egyik fele az eredeti olvasatot olvassa fel mondatonként, miközben minden mondat után a csoport másik részéből egy ember a Pais Dezső olvasatát, majd ezek után röviden összefoglalják, hogy miről szól a mű; milyen a hangulata; eközben a tanár megmutatja az eredeti szöveg digitalizált változatát.	motiválás, aktivizálás	kooperatív csoportmunka	szemléltetés, megbeszélés	Halotti beszéd és könyörgés szöveges változata és átirata
42-45	Kilépőkártya: Reflexió az órán elhangzottakhoz kilépőkártya segítségével. A tanár elküldi a linkjét az előre elkészített kérdőívnek (https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScchm_A8K_Lc8_FhVPn6ffUZYjAzoFxsCylliOEhAcpTOcgfg/viewform?usp=sf_link) „Írják le a kilépő kártyára: a) a tanulási egység során érintett témákkal kapcsolatos legfontosabb gondolataikat, b) az érintett témákkal kapcsolatos kérdéseiket, c) minden olyan megjegyzését, észrevételét, amit önmaga, a csoport számára fontosnak tartanak!”	reflektálás	egyéni munka	kilépőkártya, reflektálás	Google Űrlapok

Melléklet:

A feladat várható menete és eredménye a nyelvelmékekkel foglalkozó órán:

Kibővített előadás:

Miután a tanár néhány szóban felvezette az óra témáját, a diákok páros munkában megbeszélik, hogy bennük milyen kérdések merültek fel.

Várható kérdések:

- Mit nevezünk nyelvelmékeknek?
- Milyen nyelvelmékek vannak?
- Milyen nyelveknek vannak nyelvelmékeik?
- Mire emlékeznek a nyelvelmékek?

A tanulók összeszedik kérdéseiket, és miután visszatértek a közös hangcsatornához, utána ezek közül feltesznek néhányat, amelyekre a többi pár és a tanár reflektál.

Az óra későbbi pontjain visszatérnek ehhez a feladathoz a csoportok, és ezen alkalmakkor feltehetik azokat, amelyek nem kerültek megválaszolásra.

Mozaik:

A tanulók két fős csoportokat alakítanak és mindegyik csoport kap két-két témát, amelyről el kell készíteniük egy-egy kiselőadást, amelynek segítségével megismertetik a többi csoporttal a saját tárgyukat, ebben segítségükre van a Google Táblázatban létrehozott táblázatok, amelyek kérdéseket tartalmaznak, ami által ki bírják szűrni a fontosabb információkat.

A csoportok témái:

1. csoport: Mit tekintünk nyelvemléknek? Mutassák be a *Tihanyi alapítólevelet* a kérdések segítségével!
2. csoport: Mik azok a szórványemlékek és összefüggő nyelvemlékek? Mutassák be a *Halotti beszéd és könyörgést* a kérdések segítségével!
3. csoport: Mik azok a glosszák és szójegyzékek? Mutassák be az *Ómagyar Mária-síralmat* a kérdések segítségével!

Miután a csoportok végeztek a munkájukkal, utána visszatérnek a közösen használt szobába, ahol kiselőadások segítségével bemutatják a saját anyagrészüket.

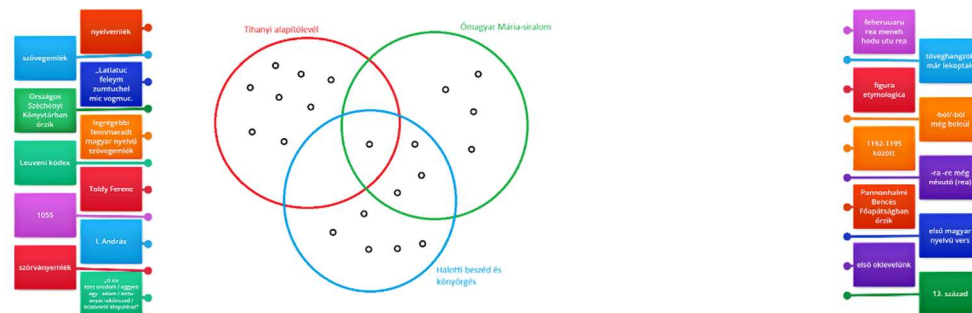
Venn-diagram:

A tanár elmagyarázza a feladatot, azt, hogy hogyan fogják alkalmazni a Venn-diagramot az órán: „A következő feladat a során diagramokkal fogunk egy összehasonlító elemzést végezni. Rajzoljatok fel három kört a füzetetekbe, amelyek valamennyire metszik egymást!”

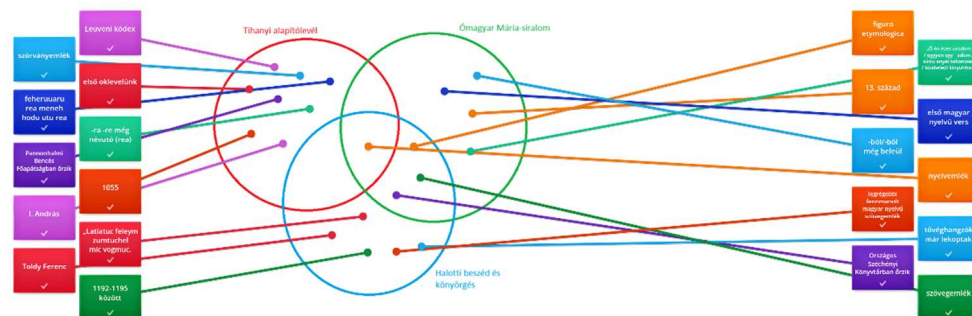
Ezután a tanár elnevezi a három síkidomot, esetünkben az első a neve a *Tihanyi alapítólevél*, a második az *Ómagyar Mária-síralom*, a harmadik pedig a *Halotti beszéd és könyörgés*, majd kiadja a velük kapcsolatos feladatot; „Az előzetes tudásuk és az órán elhangzottak alapján próbálják meg 5-6 fős csoportokban megoldani a feladatot úgy, hogy a táblán látható ábráról beírják a megfelelő részbe az állításokat”¹

A táblán szereplő ábra:

¹ az ábrát a Wordwall című oldal (<https://wordwall.net>) segítségével hoztam létre.

A várható eredményeket:

A feladat lezárásaként egy frontális osztálymunkában fel kell rajzolni a két diagramot a táblára, illetve a megbeszélt tulajdonságokat a megfelelő helyen fel kell tüntetni, hogy a diákok ki tudják egészíteni az ábrákat.

Közös olvasás-fordítás:

A feladat várható menete és eredménye a nyelvelmélekkel foglalkozó órán:

A tanár előzetesen kikeresett szövegeket szerepekre bontva kiosztja, majd elmondja, hogy kinek mi lesz a szerepe az órán. A csoport mondatról-mondatra halad végig a szövegen és közben figyelik, hogy miben tér el a két szöveg egymástól.

Miután elolvasták az egész szöveget a tanár jelentkezés alapján felszólít diákokat, akik elmondják, hogy milyen változásokat észleltek.

Kilépőkártya:

Az óra zárásaként a tanár kiosztja a kártyákat, majd felteszi a korábban tárgyalt három kérdést, írják fel a legfontosabb gondolatot, a felmerült kérdéseket és a személyes észrevételeket.

Az első kérdésre a várható válaszok feltehetőleg a következők lehetnek: *glosszák, Halotti beszéd, Ómagyar Mária-siralom, szójegyzék, szórványemlékek, hangtani változások.*

A második kérdésre a várható válaszok feltehetőleg a következők lehetnek; „Mitől lesz valami nyelvemlék?”; „Miért változik a szavak írása?”; „Milyen más nyelvemlékeink vannak?”.

A harmadik kérdésnél a várható válaszok valószínűleg a tanári előadáshoz (pl. a tanár túlságosan gyorsan beszélt), a diasorhoz vagy táblaképhez (pl. túlságosan kicsik voltak a betűk a dián, és nem tudták jól olvasni emiatt), a feladatokhoz (pl. a *kibővített előadás* című feladatnak a magyarázatát nem értette) kapcsolódnak majd.

A felhasznált internetes források:

- discord.com (2023. január 10.)
- [Google Űrlapok](https://www.google.hu/urlopok) (2023. január 10.)
- [wordwall.net](https://www.wordwall.net) (2023. január 10.)

- [Google táblázat](#) (2023. január 10.)
- [Mek](#) (2023. január 10.)
- [Arcanum](#) (2023. január 10.)
- [NKP](#) (2023. január 10.)

2. csoport óraterve:

Dátum: 2022.11.11. (2. csoport)	Oktató: Vágner Richárd
Iskola/osztály: 2. csoport	
Az óra címe: A nyelvmlékek	
Tematikus egység: Nyelvtörténet- a nyelv változása, a nyelvrokonság kérdései, nyelvmlékek	
Az óra célja, feladata: A tanulók eddig megszerzett tudásának felidézése és kibővítése a nyelvmlékek témakörével kapcsolatban,	
Az óra fő didaktikai feladata: ismeretbővítés, rendszerezés	
Fejlesztendő képesség(ek): szövegértési és értelmezési képességek fejlesztése, stilisztikai ismeretek bővítése, a digitális olvasni tudás fejlesztése, hallott szövegértés fejlesztés	
Előzetes ismeretek: nyelvtörténet, nyelvtörténet korszakai	
Tananyagok, eszközök: számítógép, Discord, Wordwall, Mindomo, Google Dokumentumok, Crossword Labs, Google Űrlapok, Zanza,	

Idő	Tanári–tanulói tevékenységek	Didaktikai feladat	Munkaformák	Módszerek	Eszközök
0-2	Jelentés, adminisztráció, a vendégek és a csoport bemutatása, az óraszám felírása, téma meghatározása; „Kérem Önöket, hogy pár szóban mutatkozzanak be egymásnak!”	témakör bevezetése	osztálymunka	bemutatkozás	
3-9	Gondolattérkép A tanár és a tanulók közösen összeállítanak egy gondolattérképet a diákok előzetes tudása alapján. „Az óra témájának felvezetéseként meg fogok jeleníteni egy gondolattérképet, amely egyelőre egyetlen szóból áll, ez a <i>nyelvemlékek</i> . Az lesz a feladatuk, hogy a hívószóhoz társítsanak olyan fogalmakat, szavakat, amelyek az eszükbe jutnak a témához kapcsolódóan.”	ráhangolás	osztálymunka	gondolattérkép	Mindomo.com
10-20	Leöntött jegyzet A tanulók páros munkában dolgoznak. A feladatuk, hogy pótolják a hiányzó szavakat a hallott szöveg alapján.	jelentésteremtés	páros munka	leöntött jegyzet	Wordwall, Zanza

21-38	Mozaik (JIGSAW 'FŰRÉSZ') A diákok két 3 fős csoportban dolgoznak, és oldják meg a feladatokat. „A következőkben az lesz a feladatuk, hogy a <i>Halotti beszéd és könyörgést</i>, valamint az <i>Ómagyar Mária-síralmat</i> megvizsgálják a kérdések mentén! 1. csoport feladata az lesz, hogy a <i>Halotti beszédet</i> összevesse a Kosztolányi Dezső féle <i>Halotti beszéddel</i>. Vizsgálják meg, hogy a Kosztolányi által írt változat milyen képeket és mondatokat örökít át az eredetiből, valamint azt is, hogy hangulatában és stílusában mennyire tér el az eredetitől! 2. csoport feladata pedig az lesz, hogy a kiemelt részletek mentén mutassák be, hogy milyen költői eszközökkel és képekkel él az <i>Ómagyar Mária-síralom</i>, illetve emeljenek ki szavakat, toldalékokat, amelyeket ma már teljesen másképpen írunk!	jelentésteremtés	csoportmunka	megbeszélés	Google Dokumentumok
-------	---	------------------	--------------	-------------	---------------------

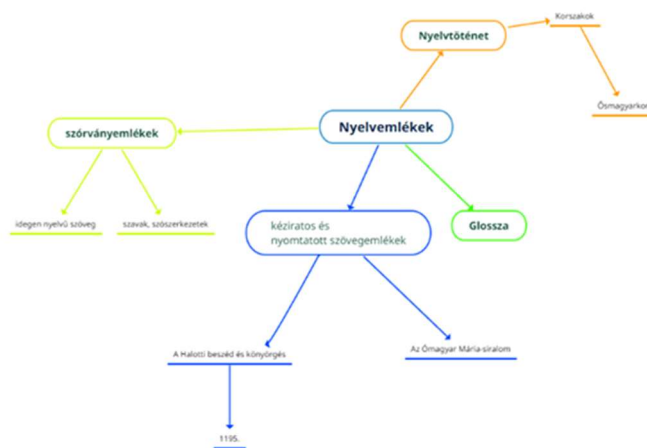
	Miután végeztek a feladatukkal térjenek vissza a fő szobába, és foglalják össze a munkájukat a másik csoportnak!”				
39-41	Rejtvény: Az órán elsajátított tudás ellenőrzéseként a diákok egyénileg kitöltenek egy rejtvény alapú tesztet.	reflektálás	egyéni és páros munka	ellenőrzés	Crossword Labs
42-45	Kilépőkártya: Reflexió az órán elhangzottakhoz <i>kilépőkártya</i> segítségével. A tanár elküldi a linkjét az előre elkészített kérdőívnek (https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScchm_A8K_Lc8_FhVPn6ffUZYjAzoFxsCylliOEhAcpTOcgfg/viewform?usp=sf_link) „Írják le a kilépő kártyára: a) a tanulási egység során érintett témákkal kapcsolatos legfontosabb gondolataikat, b) az érintett témákkal kapcsolatos kérdéseiket, c) minden olyan megjegyzését, észrevételét, amit Önmaga, és a csoport számára fontosnak tartanak!”	reflektálás	egyéni munka	kilépőkártya, reflektálás	Google Űrlapok

Melléklet:

A feladat várható menete és eredménye a nyelvelmékekkel foglalkozó órán:

Gondolattérkép

Az óra elején felkerül a táblára a hívó szó, esetünkben ez a szó lehet a *Nyelvelmékek*. Kapcsolódásként, olyan fogalmakat lehet előzetesen elvárni, ha tizenkettedikes tanulók esetén használjuk, mint például *kézzel írott nyelvelmékek*, *nyomtatott nyelvelmékek*, *nyelvtörténet*, *szórvány*, *Halotti beszéd és könyörgés*, *Ómagyar Mária-siralom* (NAT 2020).

(A várható óra eleji gondolattérkép)

Miután az osztály közösen összeszedte, felírta és rendszerezte a fogalmakat, ezek alapján tárgyalhatjuk tovább őket; például a nyelvemlékek típusai egymás mellé kerülhetnek, és azok alá kerülhetnek a magyar anyanyelvi példák.

Leöntött jegyzet:

A tanulók megnyitják a „leöntött jegyzetnek” a linkjét, majd elkezdik hallgatni a hozzátartozó videót. Ezután páros munkában oldják meg a feladatot külön szobákban.

Miután végeztek a feladat megoldásával, visszatérnek a fő csatornára, ahol megbeszéljük a vitás kérdések.

A feladat várható megoldása:

Nyelvemlék ✓ mindaz, ami egy nyelvnek a múlt megelőző bármely korszakából fennmaradt adat, függetlenül a hordozójától. A fő csoportjai közé tartoznak **szórványemlékek** ✓ (A tihanyi apátság alapítólevele) kéziratos és nyomtatott **szövegemlékek** ✓, glosszák (latin nyelvű kódexekben a szöveg megértését segítő, lap szélére vagy a szövegbe utólag beírt jegyzetek), szójegyzékek (szótárak elődjei) Egyik legfontosabb nyelvemlékünk A **tihanyi apátság alapítólevele** ✓. Az oklevelet **I. Endre** ✓ állíttatta ki és a bencés apátság birtokhatárait tartalmazza. Ezek megjelölésénél szórványként magyar szavakat és szerkezeteket találunk, mint például a **"fehertuuta rea menseh hodu utu rea"** ✓. Ezen példából láthatjuk, hogy a -ra/-re rag még névutóként, **rea** ✓ alakban volt. **12. század** ✓ végén keletkezhetett az első szövegemlékünk a **Halotti beszéd és könyörgés** ✓, amelyet egy latin nyelvű kódexben a **Pray-kódexben** ✓ találtak. Az első **magyar** ✓ nyelvű vers az **Ómagyar Mária-siralom** ✓ a Leuveni kódexből. **1300** ✓ körül keletkezett. A versben megtalálhatók rímek, alliterációk (pl. „keserűen kinzotul”), valamint figura etymologicák („Világ világa, / Virágnak virága!”)

Mozaik:

A diákok két 3 fős csoportban dolgoznak és oldják meg a tanár által kiadott feladatokat.

1. csoport feladata, hogy a *Halotti beszédet* összevesse a Kosztolányi Dezső féle *Halotti beszéddel*. Meg kell vizsgálniuk, hogy a Kosztolányi által írt változat milyen képeket és mondatokat örökít át az eredetiből, valamint azt is, hogy hangulatában és stílusában mennyire tér el az eredetitől.

A 2. csoport feladata az, hogy a kiemelt részletek mentén mutassák be, hogy milyen költői eszközökkel és képekkel él az *Ómagyar Mária-siralom*, illetve emeljenek ki szavakat, toldalékokat, amelyeket ma már teljesen másképpen írunk.

A kiemelt részek:

(Fráter 2020: 77)

A feladat lezárásaként a diákok bemutatják egymásnak először csoporton belül az eredményeiket, utána pedig közösen a chat szobában.

Rejtvény:

A tanár nyelvelmékekkel foglalkozó tanóra reflektálási részében, vagy a következő óra legelején a táblára kivetít egy QR-kódot, vagy előzetesen elkészített feladatnak a linkjét továbbítja a diákok számára.

A következőkben egy előre elkészített, illetve megoldott rejtvényt mutatnék be, amelynek kérdései és válaszai szorosan kapcsolódnak a *nyelvmélekek* témakörhöz:

1. A *Tihanyi apátság alapítólevelében* még így szerepelt a -ra/-re rag: rea
2. Az első magyar nyelven fennmaradt vers: *Ómagyar Mária-siralom*
3. Ebben a kódexben található meg a *Halotti beszéd és könyörgés*: Pray
4. A legkorábbi magyar nyelvmélekek keletkezésének ideje megközelítőleg ez a század római számokkal: XII.
5. A *Tihanyi apátság alapítólevelét* kiadó személy keresztnéve: I. Endre/ I. András
6. A szótárak előzményei: szójegyzék

A diákok az előzőekben bemutatott keresztrejtvényt megoldják, majd az óra lezárásaként a tanár reflektál az eredményekre, és átismétli az esetleges problémás területeket.

Kilépőkártya:

Az óra zárásaként a tanár kiosztja a kártyákat, majd felteszi a korábban tárgyalt három kérdést, írják fel a legfontosabb gondolatot, a felmerült kérdéseket és a személyes észrevételeket.

Az első kérdésre a várható válaszok feltehetőleg a következők lehetnek: glosszák, *Halotti beszéd*, *Ómagyar Mária-siralom*, szójegyzék, szórványemlékek, hangtani változások, költői képek és eszközök.

A második kérdésre a várható válaszok feltehetőleg a következők lehetnek; „Mitől lesz valami nyelvmélek?”; „Miért változik a szavak írása?”; „Milyen más nyelvmélekeink vannak?”; „Ki az az I. Endre királyunk?”.

A harmadik kérdésnél a várható válaszok valószínűleg a tanári előadáshoz (pl. a tanár túlságosan gyorsan beszélt), a diasorhoz vagy táblaképhez (pl. túlságosan kicsik voltak a betűk a dián, és nem tudták jól olvasni emiatt), a feladatokhoz (pl. a *kibővített előadás* című feladatnak a magyarázatát nem értette) kapcsolódnak majd.

A felhasznált internetes források:

- discord.com (2023. január 10.)
- [Google Űrlapok](https://www.google.com/forms) (2023. január 10.)
- [wordwall.net](https://www.wordwall.net) (2023. január 10.)
- [Google táblázat](https://www.google.com/spreadsheets) (2023. január 10.)
- [Mek](https://mek.oszk.hu) (2023. január 10.)
- [Arcanum](https://www.arcanum.com) (2023. január 10.)
- [YouTube](https://www.youtube.com) (2023. január 10.)
- [NKP](https://www.nkp.hu) (2023. január 10.)
- [Kosztolányi Dezső: Halotti beszéd](#) (2023. január 10.)